

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
1. ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของเมืองแพร่และน่าน ก่อนรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	1
1. สภาพทางภูมิศาสตร์	1
ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์	1
ลักษณะภูมิประเทศ	2
2. สภาพการคมนาคม	4
การคมนาคมระหว่างเมืองแพร่และหัวเมืองใกล้เคียง	4
การคมนาคมระหว่างเมืองแพร่กับราชธานี	5
การคมนาคมภายในเมือง	7
3. การสร้างเมืองแพร่และเมืองน่าน	8
4. สภาพสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม	11
ลักษณะประชากร	11
สภาพความเป็นอยู่และชนชั้นในสังคม	14
ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม	17
5. ฐานะและความสำคัญของเมืองแพร่และน่านที่มีต่ออาณาจักร ใกล้เคียง และต่อไทย ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว	20
ความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนาไทย	20
ความสัมพันธ์กับอาณาจักรหลวงพระบาง	23
ความสัมพันธ์กับอาณาจักรไทยสมัยสุโขทัย	25
ความสัมพันธ์กับไทยสมัยอยุธยาและกับพม่า	29
ความสัมพันธ์กับไทยสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์	32

2	สภาพทั่วไปของเมืองแพร่และน่านในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
1.	สภาพทั่วไปทางด้านการเมืองการปกครอง	44
	การตัดสินใจคดีความ	46
	ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างเจ้านาย	48
2.	สภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ	51
	ด้านการเกษตร	51
	ด้านการค้าขาย	53
	ระบบเงินตรา	59
3.	สภาพทั่วไปทางด้านสังคมวัฒนธรรม	61
	ลักษณะสังคม	61
	การควบคุมสังคม	62
	ระบบเครือญาติ	64
	สถานภาพสตรี	65
3	ปัจจัยส่งเสริมบทบาทและความสำคัญของเมืองแพร่และน่านในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	69
1.	บทบาทที่มีต่อนโยบายการขยายและรักษาอิทธิพลของไทยในแคว้นเชียงใหม่	69
	การทำให้แคว้นเชียงใหม่สวามิภักดิ์ต่อไทย	72
	การทำหน้าที่เป็นคนกลางในการติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับแคว้นเชียงใหม่	79
	การเจรจากับอังกฤษเกี่ยวกับปัญหาแคว้นเชียงใหม่	81
	การสูญเสียเมืองเชียงใหม่ (สิง) ให้แก่ฝรั่งเศส	84
2.	บทบาทที่มีต่อการปราบฮ่อของไทย	86
3.	การขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสและการเสียดินแดนในลาวและเขมร	96
4.	ปัญหาเฉพาะเมืองน่านภายหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112	102
	ปัญหาเรื่องเขตแดนระหว่างเมืองน่านกับเมืองหลวงพระบาง	102
	ปัญหาเรื่องเมืองเงิน	104
	นโยบายการรักษาเมืองเงินของไทย	106
	พฤติกรรมกรรมการแทรกแซงของฝรั่งเศส และการตอบโต้ของฝ่ายไทย	107

4 การปฏิรูปการปกครองเมืองแพร์และน่านในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5	119
1. ปัจจัยที่นำไปสู่การปฏิรูปการปกครองในตัวเมืองแพร์และน่าน	119
ปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครอง	119
การคุกคามของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส	120
สภาพการปกครองที่ไม่เหมาะสม	122
ปัญหาความขัดแย้งภายใน	124
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	126
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ	126
ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	132
2. ความมุ่งหมายและนโยบายในการปฏิรูปการปกครอง	133
การปฏิรูปการปกครองเพื่อความเป็นเอกภาพ	134
เพื่อรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับป่าไม้	135
3. การปฏิรูปการปกครองเมืองแพร์และน่านในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2437-2445)	137
การปฏิรูปการปกครองเมืองแพร์และน่าน ก่อนสมัยจัดเป็น	
มณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ. 2437-2442)	138
การปฏิรูปการปกครองเมืองแพร์และน่านแบบมณฑลเทศาภิบาล	
(พ.ศ. 2442-2445)	142
ด้านการปกครอง	143
ด้านเศรษฐกิจ	152
4. ผลการปฏิรูปการปกครองเมืองแพร์และน่านตั้งแต่ พ.ศ. 2437-2445	174
กบฏเงี้ยวเมืองแพร์	175
5. การจัดการปกครองเมืองแพร์และน่าน ภายหลังจากกบฏเงี้ยวเมืองแพร์ถึงสิ้นรัชกาล (พ.ศ. 2445-2452)	183
6. ปัญหาอุปสรรค และการแก้ไขปัญหาการจัดการปกครองเมืองแพร์และน่าน	194
ปัญหาขาดแคลนบุคลากร	194
ปัญหาเรื่องเชื้อชาติ	195
ปัญหาความยากจนของราษฎร	197

5 บทสรุป	199
บรรณานุกรม	203
ภาคผนวก	217